

Tidiga ålderspensionärer – vilka är de?

Rapport 3
Mattias Ossowicki

DELEGATIONEN FÖR
senior
arbetskraft

Tidiga ålderspensionärer – vilka är de?

Mattias Ossowicki

*Rapport 3
Delegationen för senior arbetskraft
S 2018:10*

STATENS OFFENTLIGA
UTREDNINGAR

Samtliga rapporter i serien finns att ladda ner gratis på www.seniorarbetskraft.se
eller kan beställas från Delegationen för senior arbetskraft.
E-post: s.seniorarbetskraft@regeringskansliet.se

Layout: Kommittéservice, Regeringskansliet
Omslag: Elanders Sverige AB
Tryck: Elanders Sverige AB, Stockholm 2019

ISBN 978-91-985429-2-9

Förord

Delegationen för senior arbetskraft har i uppdrag att verka för ett mer inkluderande och åldersoberoende synsätt i arbetslivet. Delegationen ska sammanställa och sprida kunskap om forskning om äldres möjligheter och även föreslå åtgärder som motverkar åldersdiskriminering för att bättre tillvarata senior erfarenhet.

Som en viktig del av arbetet med uppdraget har delegationen valt att ta fram en serie underlagsrapporter som på olika sätt behandlar senior arbetskraft. Ambitionen är att bidra till en öppen och kunskapsbaserad debatt där en rad olika perspektiv görs tillgängliga. Författarna ansvarar för innehåll och bedömningar i rapporterna, som utgör ett värdefullt underlag till delegationens arbete.

Den här underlagsrapporten, *Tidiga ålderspensionärer – vilka är de?*, har utarbetats av Mattias Ossowicki, ekonomie magister i national-ekonomi och verksam som analytiker vid Socialdepartementet. Rapporten visar bland annat att allt fler tar ut allmän pension tidigt, att personerna främst är låg- och medelinkomsttagare samt delvis gör det av hälso- och arbetsmarknadsskäl. Rapportens innehåll och slutsatser är författarens egna och behöver inte nödvändigtvis överensstämma med Socialdepartementets uppfattning.

Anna Fransson och Maria Söderberg, sekreterare i delegationen, har ansvarat för arbetet med underlagsrapporten.

Stockholm i juni 2019

Anna Hedborg
Ordförande i Delegationen för senior arbetskraft

Innehåll

Inledning	7
Tidiga ålderspensionärer	11
Vilka är de tidiga ålderspensionärerna?.....	19
Arbetsmarknadsanknytning bland tidiga ålderspensionärer	33
Vinna eller förlora på tidig allmän pension?	41
Sammanfattande resonemang och slutsatser	45
Referenser	49

Inledning¹

Det finns många faktorer som spelar roll för när en person väljer att gå i pension och lämna arbetslivet. Detta viktiga beslut kan bero på individuella förhållanden som familjesituation, hälsa, arbetsmarknadsstatus kopplat till utbildningsnivå och yrke. Den fysiska och mentala arbetsmiljön på arbetsplatsen, om man nu har en sådan, kan också ha betydelse för pensionsbeslutet. Även privatekonomin kan ha stor betydelse. Tillgång till förmögenhet eller kapitalinkomster kan möjliggöra en tidig pensionering. När det gäller familjen kan det finnas preferenser för att lämna arbetslivet samtidigt som sin partner.

På en mer övergripande makronivå kan arbetsmarknadsläget i ekonomin och konjunkturen påverka efterfrågan på äldre arbetskraft. Även institutionella förhållanden som regelverken inom sjukförsäkringen och arbetslöshetsförsäkringen samt tjänstepensionen kan påverka utträdet från arbetslivet och uttaget av allmän pension. Även skattesystemets utformning och dess ekonomiska incitamentsstruktur² kan påverka beslutet att gå tidigt. Slutligen spelar så klart reglerna inom det allmänna ålderspensionssystemet roll för beslutet att gå tidigt eller sent i pension.

Inkomstgrundad allmän pension³ kan i dag börja tas ut från 61 år och garantipension⁴ kan tas ut från 65 år. Dessa åldersregler föreslås

¹ Författaren vill särskilt tacka Elisa Baroni för värdefulla synpunkter, diskussioner samt hjälp med beräkningar. Författaren vill även tacka Marcus Gry, Kristoffer Lundberg, Olle Sundberg och Håkan Nyman för värdefulla synpunkter och kommentarer. Alla nämnda personer är verksamma på Analysfunktionen vid Socialdepartementet i Stockholm.

² I inkomstskattesystemet beror grundavdraget och skattereduktionen på arbetsinkomster (jobbskatteavdraget) på om en person har fyllt 65 år vid årets ingång eller inte.

³ Den allmänna inkomstgrundade pensionen består av inkomstpension och premiepension. Personer födda 1953 eller tidigare har även tilläggspension från det gamla allmänna ålderspensionssystemet.

⁴ Personer som har låg eller ingen inkomstgrundad pension och (som därmed har förvärvat arbetat lite eller inte alls) kan få garantipension. Garantipensionen är ett grundskydd och baseras på pensionärens inkomstpension, civilstånd och hur länge pensionären bott i Sverige.

dock höjas successivt framöver. År 2020 föreslås att den lägsta åldersgränsen ska höjas från 61 till 62 år och 2023 föreslås åldersgränserna höjas ytterligare. Den lägsta åldern för uttag av allmän pension höjs då till 63 år och åldersgränsen för garantipension höjs från 65 till 66 år.⁵

Syfte och frågeställningar

Det huvudsakliga syftet med denna rapport är att beskriva vilka som tar ut allmän ålderspension tidigt (i åldrarna 61–63 år), och hur dessa personer utmärker sig från andra personer som arbetar och eller lever på andra typer av inkomster. Ett delsyfte är även att illustrera hur den allmänna pensionens storlek påverkas av tidigt uttag. Rapporten söker därmed svar på följande två övergripande frågeställningar:

1. Vilka personer är det som tar ut tidig allmän ålderspension?
2. Hur påverkas den individuella allmänna pensionen av att uttaget sker tidigt?

Förutom att rapporten bidrar med ökad kunskap om *vem* som tar ut tidig allmän pension så resoneras det även kring frågan om *varför* vissa tar ut pensionen tidigt. Rapporten bidrar även med insikt om vilka grupper som framöver kommer att påverkas av de höjda pensionsåldrarna som föreslås införas från 2020.

I rapporten används data från Statistiska centralbyråns (SCB) longitudinella integrationsdatabas för sjukförsäkrings- och arbetsmarknadsstudier LISA. Databasen innehåller uppgifter om hela Sveriges befolkning. För att beräkna och illustrera pensionsekonomiska utfall genomförs simuleringar i Pensionsmyndighetens typfallmodell.

Definition av tidiga ålderspensionärer

Med tidiga ålderspensionärer menas i denna rapport personer som har allmän ålderspension i åldrarna 61–63 år. Dessa pensionärer delas upp i två grupper. Den ena gruppen (**P**) tar ut allmän ålderspension

⁵ Ds 2019:2.

och slutar arbeta helt (eller arbetade inte åren innan pensionering). Den andra gruppen (**PA**) börjar ta ut sin allmänna ålderspension i kombination med att fortsätta förvärvsarbeta. Dessa två grupper jämförs med varandra, men även med en övriggrupp (**Ö**). Övriga består av personer i åldersgruppen 61–63 år som inte tagit ut någon allmän ålderspension alls.

I rapporten används även förkortningar som t.ex. **P61** och **PA61-63**. Bokstaven definierar kategori pensionär, och siffrorna anger vilken åldersgrupp som studeras.

<p>P= Allmän ålderspension, ej i arbete PA= Allmän ålderspension och fortsatt i arbete Ö= Övriga i åldersgruppen utan allmän ålderspension</p>

Det finns 4 100 personer i åldern 61–63 år som endast har premiepension. I genomsnitt uppgår deras premiepension endast till 420 kronor per månad. Fortsättningsvis, om inget annat anges, definieras inte dessa personer som ålderspensionärer i rapporten och ingår därför inte i figurer och tabeller.

Tidiga ålderspensionärer

Förekomst av tidig ålderspension

De allra flesta pensionärer har flera olika typer av pensionsinkomster. Förutom allmän pension får även drygt 95 procent av löntagarna tjänstepension.⁶ Tjänstepensionerna är en del av kollektivavtalen och förhandlas fram mellan de fackliga organisationerna och arbetsgivarsidan.⁷ Personer utan tjänstepension kan själva komplettera med ett eget privat pensionssparande. Vidare kan arbetsgivare utan kollektivavtal teckna en privat pensionsförsäkring för sina anställda. Självfallet kan även pensionärer med tjänstepension ha ett eget privat pensionssparande som ett komplement till sina övriga pensionsinkomster.

Tabell 1 visar hur många personer i åldern 61–63 år som får någon form av pension utbetald. Av 61-åringarna är det 20 procent som har, och 80 procent som inte har, någon form av pension. Denna andel ökar med ålder så vid 62 respektive 63 års ålder har cirka 30 respektive 40 procent någon form av pension. De flesta av dessa tar enbart ut allmän pension.

Fokus i denna rapport är tidiga pensionärer med allmän pension, med eller utan någon annan pensionsinkomst. Bland 61-åringarna är det 4 procent (4 355 personer 2017) som endast har allmän pension och 4 ytterligare procent som har allmän pension i kombination med tjänste- och/eller privat pension. Vid 63-års ålder är det 10 procent som endast har allmän pension och ytterligare 16 procent som har sådan pension i kombination med någon annan pensionsinkomst.

⁶ ISF (2018).

⁷ Personer utan tjänstepension har i medeltal cirka 25 procent lägre total ålderspension (Pensionsmyndigheten 2017).

Tabell 1 **Antal och andel personer med pension i åldern 61–63 år.**
År 2017

	61 år		62 år		63 år	
Endast allmän pension	4 355	4%	7 912	7%	10 959	10%
Allmän och tjänstepension*	2 720	2%	5 675	5%	10 174	9%
Allmän och privat pension**	745	1%	1 248	1%	1 813	2%
Allmän, tjänste- och privat pension	1 457	1%	3 032	3%	5 845	5%
Endast Tjänstepension	6 219	5%	6 788	6%	7 935	7%
Endast Privat pension	5 799	5%	5 361	5%	4 393	4%
Tjänste- och privat pension***	1 623	2%	1 868	2%	2 001	2%
Ingen pension	92 255	80%	80 747	71%	66 612	61%
Totalt antal och procent	115 173	100%	112 631	100%	109 732	100%

Anm. * Ingen privat pension. ** Ingen tjänstepension. *** Ingen allmän pension.

Källa: Egna bearbetningar i LISA-databasen.

Det är tillåtet att ta ut inkomstgrundad allmän pension och samtidigt förvärvsarbeta.⁸ I praktiken är detta också vanligt. Tabell 2 visar hur många och hur stor andel kvinnor respektive män som tar ut tidig allmän pension och samtidigt arbetar (PA) – och tjänar in ytterligare pensionsrätter⁹ – och hur många som tar ut allmän pension och har lämnat arbetslivet helt (P).

Bland dem som går i pension vid 61 år är det ungefär en lika stor andel som fortsätter att arbeta och som har slutat arbeta. Vid 63 års ålder är det dock vanligare att ha lämnat arbetsmarknaden. Överlag är det något fler män än kvinnor som tar ut allmän pension tidigt. En möjlig förklaring till det är att kvinnor i högre grad än män har sjukersättning. En annan förklaring kan vara att kvinnor i högre grad arbetar deltid och i genomsnitt har lägre löner än män och därför, av ekonomiska skäl, inte tar ut pensionen tidigt.

⁸ Men det är inte alla tjänstepensionsavtal som tillåter att ta ut tjänstepensionen och samtidigt arbeta.

⁹ Individen klassificeras som förvärvsarbetande om löneinkomsten året efter första pensionsuttag överstiger 42,3 procent av det gällande prisbasbeloppet. Detta är gränsen för deklARATIONSSKYLDIGHET och när inkomsten blir pensionsgrundande. Dessa personer tjänar därmed in ytterligare pensionsrätter även efter att de börjat ta ut sin allmänna pension.

Tabell 2 Antal och andel personer med allmän ålderspension i åldern 61–63 år. År 2016

	Allmän pension (P)		Allmän pension i arbete (PA)		Övriga (Ö)		Totalt antal och procent	
Kvinnor								
61 år	1 982	3%	2 103	4%	52 685	93%	56 770	100%
62 år	4 058	7%	3 650	7%	47 409	86%	55 117	100%
63 år	7 774	14%	5 130	9%	43 343	77%	56 247	100%
Män								
61 år	2 720	5%	2 491	4%	51 250	91%	56 461	100%
62 år	5 081	9%	4 279	8%	45 936	83%	55 296	100%
63 år	8 857	16%	5 905	11%	41 345	73%	56 107	100%

Källa: Egna bearbetningar i LISA-databasen.

En grundregel för det inkomstgrundade allmänna pensionssystemet är att det inte ska spela någon roll för *den totala livstidspensionen* när personen börjar ta ut sin pension. Det innebär att ett tidigt uttag för individen innebär ett lägre månadsbelopp än ett senare, men att det betalas ut fler gånger. Detta gör att summan av samtliga utbetalningar, den totala livstidspensionen, blir lika stor oavsett när personen börjar sitt uttag, om personen nu inte fortsätter arbeta och ökar sitt pensionsunderlag.¹⁰ I sista avsnittet i rapporten finns ett antal beräkningsexempel som visar hur den allmänna pensionen påverkas av tidigt respektive senare uttag.

Det är emellertid viktigt att komma ihåg att om tidigt uttag medför att pensionen blir lägre per månad, så är det många som tjänar in ytterligare pensionsrätter genom arbete efter det tidiga uttaget. Det innebär att den utbetalda pensionen kommer att stiga i relation till de ytterligare pensionsrätter som tjänas in under denna sista del av arbetslivet (se tabell 16–18).

Tabell 3 visar de utbetalda genomsnittliga månadsbeloppen före skatt i allmän pension på heltid för personer i åldern 61–63 år. En kvinna som 2015 gick i pension vid 61 år – och har slutat arbeta helt – hade i genomsnitt 8 500 kronor per månad i allmän pension¹¹ 2016

¹⁰ Pensionsmyndigheten (2018).

¹¹ Inkomstpension + tilläggspension + premiepension.

och 8 900 kronor 2017. Den allmänna pensionen är lägre per månad ju tidigare den tas ut och kvinnor har genomgående lägre pension än män.

Tabell 3 Medelbelopp allmän pension* per månad före skatt

Löpande priser

	2016		2017	
	P	PA	P	PA
Kvinnor				
61 år	8 500	9 400	8 900	9 600
62 år	9 200	9 600	9 500	10 000
63 år	9 800	10 200	10 100	10 400
Män				
61 år	10 700	11 500	11 100	11 700
62 år	11 400	12 000	11 800	12 400
63 år	12 200	12 500	12 700	12 900

Anm. * Endast personer som tagit ut allmän pension på heltid (inkomst-, tilläggs- och premiepension).

Källa: Egna bearbetningar i LISA-databasen.

Den viktigaste förklaringen till att kvinnor har lägre allmän pension än män är att de har lägre förvärvsinkomster under arbetslivets gång. Som nämnts tidigare arbetar kvinnor dessutom oftare deltid, har andra yrken och i genomsnitt lägre löner än män. Personer som kombinerar pension med arbete har även genomgående högre allmän pension än dem som inte fortsätter arbeta. Att de som arbetar och tar ut pension har högre belopp beror på att de har tjänat in fler pensionsrätter som en konsekvens av högre arbetsmarknadsdeltagande under arbetslivet.

Utveckling över tid

Sedan det nuvarande allmänna pensionssystemet började fasa in under 2000-talet har det blivit vanligare att ta ut sin allmänna pension innan 65-årsdagen.¹² Figur 1 visar att andelen med allmän pension i åldrarna 61–63 år ökade markant fram till 2008 för att sedan avta och

¹² Det har även blivit vanligare att senarelägga uttaget av allmän pension till efter 65-års dagen, vilket medför att den genomsnittliga åldern för uttag av allmän pension ligger på cirka 65 år.

plana ut. Sedan 2013 ökar andelen igen, men dock inte bland 61-åringar. År 2003 hade 8 procent av 63-åringarna börjat ta ut sin allmänna pension. Motsvarande siffra 2016 var 26 procent. Det har även blivit vanligare att senarelägga uttaget av allmän pension till efter 65-års dagen, vilket medför att den genomsnittliga åldern för uttag av allmän pension fortsatt ligger på cirka 65 år.

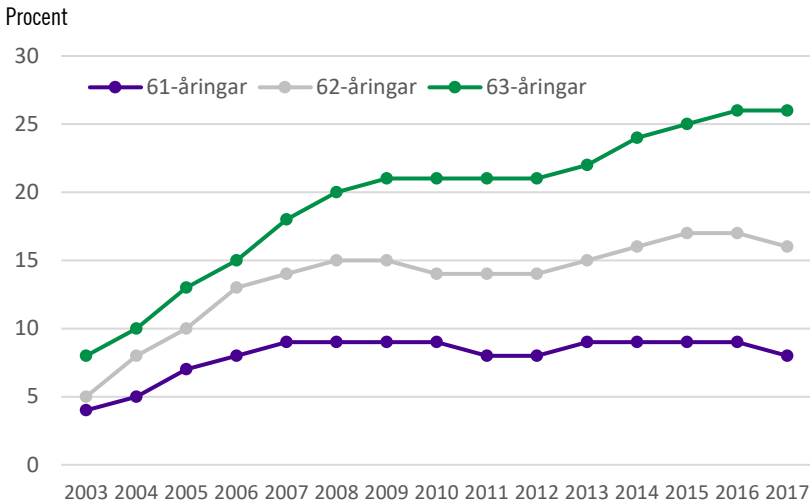
Uttaget av allmän pension kan ske helt eller delvis, samt kombineras med förvärvsarbete. I figur 1 ingår alla med allmän pension oavsett hur mycket och i vilken grad man har pension.¹³ I gruppen 61–63 år med allmän pension är det 78 procent som tar ut pensionen på heltid och 22 procent som tar ut den på deltid.

Så trots att den förväntade medellivslängden sedan millennieskiftet har ökat med två år för kvinnor och med fyra år för män¹⁴ så är det alltså inte färre, utan i stället allt fler som tar ut den allmänna pensionen tidigt. Ett av flera syften med det nya allmänna ålderspensionssystemet var att stärka de ekonomiska incitamenten för att arbeta längre och den vägen höja den genomsnittliga åldern för uttag av allmän pension.

¹³ Det finns 4 100 personer i åldern 61–63 år som endast har (partiell) premiepension. I genomsnitt uppgår deras premie-pension endast till 420 kronor per månad. Försättningsvis, om inget annat anges, definieras inte dessa personer som ålderspensionärer i rapporten och ingår därför inte i figurer och tabeller.

¹⁴ Ds 2019:2.

Figur 1 Tidiga ålderspensionärer i procent av befolkningen inom respektive åldersgrupp. År 2003–2017

År

Anm. Inklusive personer med endast premiepension.

Källa: Egna bearbetningar i LISA-databasen.

Det finns flera aktörer som beräknar antalet återstående år med god hälsa vid en viss ålder. Världshälsoorganisationen (WHO)¹⁵ har gjort sådana beräkningar för Sverige och mätt antalet förväntade friska år vid 60 års ålder. Mellan 2000 och 2016 ökade antalet friska år för kvinnor i Sverige med 1,1 år. Motsvarande siffra för män var 1,8 år. Även Eurostat¹⁶ har genomfört beräkningar för Sverige som gett liknande resultat.¹⁷ Så samtidigt som hälsan verkar ha förbättrats i högre åldrar och medellivslängden ökat har andelen som tar ut allmän pension tidigt stigit över tid.

Figur 2 visar att andelen som tar ut allmän pension och fortsatt arbetar (PA) steg tämligen mycket mellan åren 2003–2006 för att sedan avta och någorlunda stabilisera sig. Det är även så att ju äldre pensionärerna är desto lägre andel är det som kombinerar pension med arbete. Annorlunda uttryckt, ju äldre man blir desto fler är det som lämnar arbetsmarknaden helt. Vid 61 år är andelen som tar ut

¹⁵ WHO är Förenta Nationernas (FN) viktigaste organ för hälsofrågor.

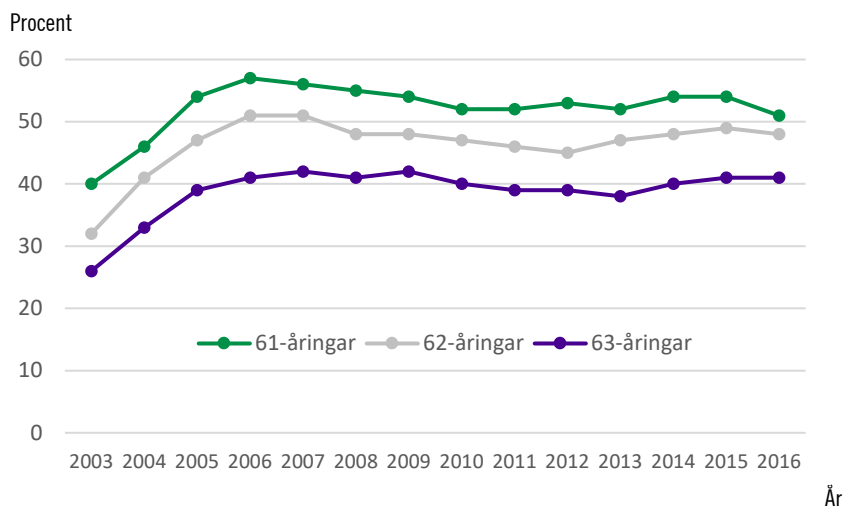
¹⁶ Eurostat är den Europeiska unionens (EU) statistikmyndighet.

¹⁷ Ds 2019:2.

pension och arbetar 51 procent. Vid 62 och 63 år är motsvarande siffror 48 respektive 41 procent.

Statistiken visar därmed tydligt att den som börjar ta ut sin allmänna pension inte alls behöver sluta arbeta och lämna arbetslivet, utan kan fortsätta arbeta på hel- eller deltid. Längre fram i rapporten kommer det visa sig att de som vid 61 år har tagit ut pension och inte arbetar utmärker sig i flera avseenden jämfört med andra. Detta är även en grupp som kommer att påverkas av att den lägsta åldern för uttag av allmän pension föreslås höjas från 61 till 62 år 2020.

Figur 2 Andel av ålderspensionärerna som arbetar. År 2003–2016

Anm. Inklusive personer med endast premiepension.

Källa: Egna bearbetningar i LISA-databasen.

Å ena sidan finns det således personer som börjar sitt uttag av allmän pension men som inte alls lämnar arbetsmarknaden. Och å andra sidan finns det personer som helt och hållet lämnar arbetsmarknaden vid första utbetalning, eller har gjort detta långt innan och som så fort det går börjar ta ut sin allmänna pension.

Utträdet från arbetslivet sker emellertid inte bara genom den allmänna pensionen. Denna rapport och tidigare studier visar att utträdet

Tidiga ålderspensionärer – vilka är de?

också sker via inkomster från sjukförsäkringen, arbetslöshetsersättningar och eller tjänstepensionen.¹⁸ De allra flesta tjänstepensionsavtal har en nedre åldersgräns för tidigt uttag på 55 år.

¹⁸ Laun och Palme (2019).

Vilka är de tidiga ålderspensionärerna?

Nedanstående del av rapporten beskriver de personer som tar ut tidig allmän pension. Genomgående delas pensionärerna upp i de tidigare nämnda grupperna P och PA, ibland per åldersgrupp och ibland ihopslaget. Det är inte alltid som statistiken är uppdelad på kvinnor och män. Orsaken är att det inte alltid finns skillnader mellan könen. När det är relevant och det finns skillnader är tabeller respektive figurer däremot uppdelade per kön respektive åldersgrupp.

Tabell 4 visar att det är en betydligt lägre andel som tar ut pension på deltid i gruppen P61-63 jämfört med PA61-63. Det är förväntat eftersom personerna i kategori PA fortfarande är i arbete.¹⁹ Det är även en mycket högre andel som dels har börjat ta ut sin tjänstepension, dels har privat pension i gruppen P61-63. Personer som lämnat arbetsmarknaden och inte längre har någon löneinkomst alls behöver säkerligen i högre grad även sin tjänste- och privata pension.

Det tidiga uttaget kan både vara påtvingat – av till exempel ekonomiska eller hälsoskäl – eller frivilligt. Personer kan också ha en stark preferens för fritid framför arbete och därför välja att ta ut både tjänstepensionen, den allmänna och privata pensionen. En del känner sannolikt till hur det tidiga uttaget påverkar pensionen, men mot bakgrund av att pensionsfrågorna även kan upplevas som komplexa finns en risk att många fattar sitt pensionsbeslut på otillräcklig kunskap och/eller felaktiga antaganden.

¹⁹ Statistiken indikerar att en del i gruppen PA har gått ner i arbetstid, men alla förvärvsarbetar i någon mån året efter det första uttaget.

Tabell 4 Tidiga allmänna ålderspensionärer. Inflöde 2016

Procent

	61-åringar			62-åringar			63-åringar		
	P	PA	Ö	P	PA	Ö	P	PA	Ö
Deltid	9	32	-	8	26	-	7	22	-
Heltid	91	68	-	92	74	-	93	78	-
Summa	100	100	-	100	100	-	100	100	-
Make/maka/sambo	55	59	53	62	61	53	63	62	53
Ensamstående	45	41	47	38	39	47	37	38	47
Summa	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Inrikes född	88	90	82	89	91	81	91	91	82
Norden	5	4	4	5	4	5	4	4	5
Övriga länder	7	6	14	6	5	14	5	5	13
Summa	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Förgymnasial	22	20	18	22	21	21	22	19	21
Gymnasial	51	52	47	49	49	44	50	49	44
Eftergymnasial	27	28	35	29	30	35	28	32	35
Summa	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Tjänstepension Ja	58	26	8	65	33	10	72	43	13
Tjänstepension Nej	42	74	92	35	67	90	28	57	87
Summa	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Privat pension Ja	30	17	8	34	19	8	35	22	9
Privat pension Nej	70	83	92	66	81	92	65	78	91
Summa	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Källa: Egna bearbetningar i LISA-databasen.

Tabell 4 visar också att makar eller sambos i högre grad (främst 62–63-åringar) tar ut sin allmänna pension tidigt jämfört med ensamstående. Detta gäller både de som fortsätter arbeta och de som lämnar arbetsmarknaden. En tidigare studie visar att ensamstående har en tendens att arbeta längre än gifta. I hushåll med två eller flera vuxna finns det ekonomiska stordriftsfördelar som ofta är fördelaktiga och som gör att det spelar mindre ekonomisk roll om pensionen blir något lägre vid ett tidigt uttag.²⁰ Det kan också vara så att ens (äldre) partner redan gått i pension och man därför vill tillbringa tid med denna.²¹

²⁰ Klevmarken (2010).

²¹ Pensionsmyndigheten (2018).

Vidare är personer födda utanför Norden underrepresenterade bland dem som tar ut tidig allmän pension. För P61 är det 7 procent som är födda utanför Norden. I övriga befolkningen är motsvarande andel 14 procent. En tidigare studie från SCB visade ett liknande mönster.²² Detta hänger troligtvis samman med olika gruppers arbetsmarknadsdeltagande och arbetsinkomsterna storlek. Utrikes födda jämfört med inrikes födda tjänar i genomsnitt in mindre inkomstgrundad pension i Sverige.

När det gäller utbildningsnivå så finns det skillnader mellan grupperna, även om de är tämligen små. Andelen lågutbildade är något högre i gruppen P61 jämfört med övriggruppen och andelen högutbildade är lägre i samtliga pensionärsgrupper jämfört med övriggrupperna. Pensionsmyndigheten har visat i flera rapporter att högutbildade har en högre utträdesålder från arbetsmarknaden än lågutbildade.²³ Högutbildade har också överlag något högre arbetskraftsdeltagande, vilket kan bero på relativt bättre arbetsmiljö, bättre hälsa och eller starkare ekonomiska incitament att stanna kvar i arbetskraften.²⁴

Fattiga och rika tidiga pensionärer – vilka inkomster har man?

Den disponibla inkomsten²⁵ för personer i befolkningen kan redovisas på individnivå eller på hushållsnivå. Tabell 5²⁶ visar den individuella disponibla inkomsten per månad för personer som tog ut den allmänna pensionen tidigt. Personer med tidig allmän pension och som slutat arbeta – framför allt P61 – har i medeltal betydligt lägre disponibla inkomster än de som fortsätter att arbeta och har allmän pension, samt lägre inkomster jämfört med övriggrupperna. Personer med tidig allmän pension och samtidigt arbetar har däremot likvärdiga eller något högre disponibla inkomster i jämförelse med övriggrupperna.

²² SCB (2011).

²³ Pensionsmyndigheten (2011).

²⁴ ISF (2014).

²⁵ Disponibel inkomst är summan av individens alla skattepliktiga (lön och sjukpenning mm) och skattefria inkomster (barnbidrag och bostadsbidrag mm) minus skatt och övriga negativa transfereringar (exempelvis återbetalt studielån).

²⁶ Tabell 5 och 6 samt figur 3 och 4 bygger på den disponibla inkomsten året innan uttag av allmän pension.

Tabell 5 **Disponibel inkomst per månad för tidiga allmänna ålderspensionärer. Inlöde 2016**

Medianvärde, i 2015 års allmänna prisnivå

	P	PA	Ö
Kvinnor			
61 år	13 800	20 300	20 100
62 år	17 400	20 700	19 900
63 år	18 300	20 400	19 600
Män			
61 år	16 900	23 600	23 900
62 år	21 400	24 800	23 600
63 år	22 000	24 700	23 400

Källa: Egna bearbetningar i LISA-databasen.

För att göra jämförelser av disponibel inkomst och ekonomisk köpkraft mellan olika typer av hushåll används ett viktsystem där inkomsten relateras till hushållets sammansättning.²⁷ I praktiken tilldelas varje person i hushållet en konsumtionsvikt där vikterna sedan summeras för hushållet. Hushållets disponibla inkomst divideras därefter med hushållets totala konsumtionsvikt. Detta mått heter disponibel inkomst per konsumtionsenhet och redovisas i tabell 6. Måttet visar hushållens ekonomiska standard.²⁸

Tabell 4 visar att en majoritet av de tidiga pensionärerna har, som tidigare nämnts, en partner. Tas det hänsyn till om det finns en partner²⁹ eller inte i hushållet har P61 fortfarande lägre disponibel inkomst (ekonomisk standard) jämfört med PA61 och Ö61 – men skillnaderna är mindre – framför allt för kvinnor. Detta beror på att partnern har tillräckligt hög inkomst som bidrar till den ekonomiska standarden i hushållet. Kvinnorna i gruppen P62-63 får faktiskt en högre ekonomisk standard än övriggruppen när hänsyn tas till hushållets alla medlemmar (tabell 6). För tidiga kvinnliga pensionärer spelar därmed partners inkomst en viktig roll i att höja den ekonomiska standarden. Utfallen för män förändras inte lika mycket när den disponibla inkomsten redovisas på hushållsnivå.

²⁷ SCB (2018).

²⁸ Ett hushåll som består av ett gift par som vardera har 200 000 kronor per år i disponibel inkomst har en sammanräknad disponibel inkomst på 400 000 kronor och en konsumtionsvikt på 1,51. Hushållets disponibla inkomst per konsumtionsenhet blir då $400\,000/1,51=265\,000$ kronor per år.

²⁹ Hänsyn tas även till om det finns ytterligare personer i hushållet, exempelvis barn.

Tabell 6 Disponibel inkomst per konsumtionsenhet per månad för tidiga allmänna ålderspensionärer. Inflöde 2016

Medianvärde, i 2015 års allmänna prisnivå

	P	PA	Ö
Kvinnor			
61 år	22 500	26 000	24 800
62 år	25 800	26 600	24 400
63 år	25 800	26 500	23 900
Män			
61 år	20 200	25 900	25 700
62 år	24 400	27 200	25 500
63 år	25 100	27 400	25 400

Källa: Egna bearbetningar i LISA-databasen.

Fortsättningsvis redovisas nedan den individuella disponibla inkomsten. Ett sätt att beskriva en inkomstfördelning är att rangordna befolkningen (eller en åldersgrupp) efter den disponibla inkomsten, för att sedan dela in befolkningen (eller åldersgruppen) i tio lika stora inkomstgrupper. Tiondelen med lägst inkomst kallas för decil 1 och tiondelen med högst inkomster kallas för decil 10. Varje inkomstdecil omfattar således 10 procent av alla i befolkningen (eller i åldersgruppen).

Figur 2 visar andelen – inom varje inkomstdecil³⁰ – personer med allmän pension som slutat att arbeta (P61-63). Det är högre andelar som tillhör decil 1–3, dvs. med låga inkomster, bland P61-63 jämfört med personer utan allmän pension i samma ålder. Det är särskilt tydligt för gruppen P61. Bland dessa är det 28 procent³¹ som befinner sig i decilgrupp 1, dvs. i den inkomstgrupp som har de allra lägsta disponibla inkomsterna. Denna decilgrupp har 9 000 kr eller mindre per månad att röra sig med.

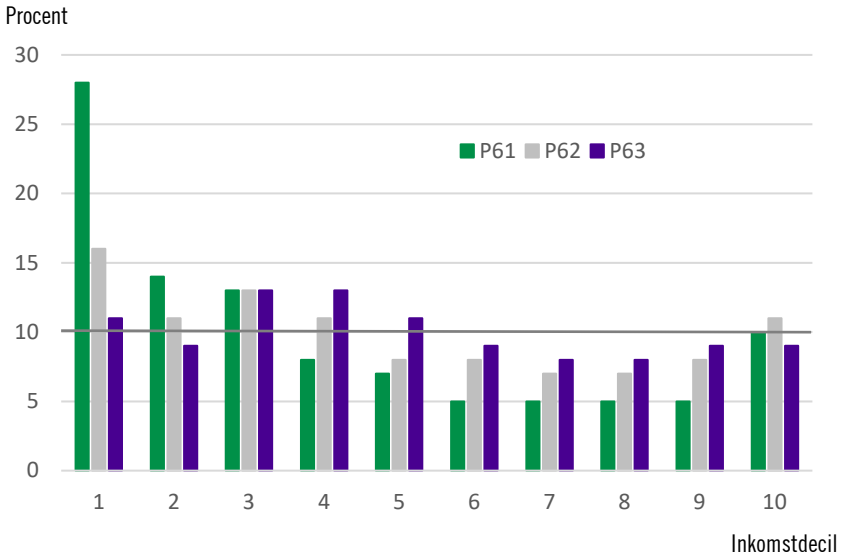
Värt att nämna är att P61-63 emellertid *inte* är underrepresenterade i decil 10, dvs. bland dem med högst disponibel inkomst. Tabell 8 längre fram i rapporten visar att dessa personer, i decil 10, har höga kapitalinkomster. Men sammanfattningsvis visar statistiken att

³⁰ Gränserna för decilindelningen är framtagen för varje åldersgrupp för sig.

³¹ Samma procentsiffra för gruppen när det gäller hushållsinkomst (disponibel inkomst per konsumtionsenhet) – i stället för individuell inkomst – är 20 procent.

de som har lämnat arbetslivet och tar ut tidig allmän pension jämförelsevis i medeltal har låga, ibland mycket låga, inkomster.

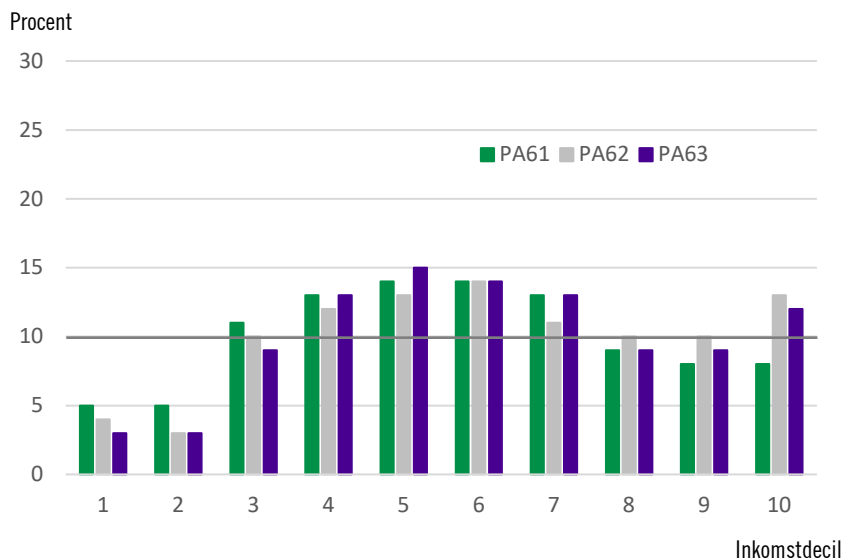
Figur 3 Disponibel inkomst per decilgrupp. Inflödet av personer som tog ut allmän pension 2016 och som slutat arbeta. P61-63

Källa: Egna bearbetningar i LISA-databasen.

Personer som i stället kombinerar allmän pension med arbetsinkomster (PA61-63) har en helt annan inkomstsituation än de som lämnat arbetsmarknaden. Dessa individer befinner sig i hög grad i de mittersta inkomstdecilerna och är därmed i någon mån medelinkomsttagare. Detta gäller för alla de tre åldersgrupperna PA61, PA62 och PA63. Det är en låg andel som befinner sig i decil 1 och 2, och därmed har låga inkomster, bland dem som kombinerar pension med arbete.

Figur 4 Disponibel inkomst per decilgrupp. Inlödet av personer som tog ut allmän pension 2016 och som fortsatt arbeta. PA61-63

Källa: Egna bearbetningar i LISA-databasen.

Figur 5 nedan visar den individuella disponibla inkomsten under åren innan (2004–2014) och åren efter (2016–2017) uttag av allmän pension för personerna tog ut allmän pension 2015.³² Figuren bekräftar bilden av att det, även över tid, finns markanta skillnader vad gäller disponibel inkomst mellan dem som fortsatt arbetar och dem som lämnat arbetslivet helt. P61 har särskilt låga inkomster och hade en disponibel inkomst på 15 100 kronor per månad (i medianvärde) året innan allmän pension. Motsvarande siffra för PA61 var 22 400 kronor per månad. En skillnad på 48 procent.

Över tid hade P61 en liknande inkomstutveckling som de andra grupperna – fast på en lägre nivå – fram till 2007 för att sedan påbörja en sidledes trend och därefter en nedåtgående utveckling med allt lägre inkomst. Den ekonomiska situationen börjar därmed försämrans många år innan de börjar ta ut allmän pension vid 61. Detta gäller även till för P62 och P63.

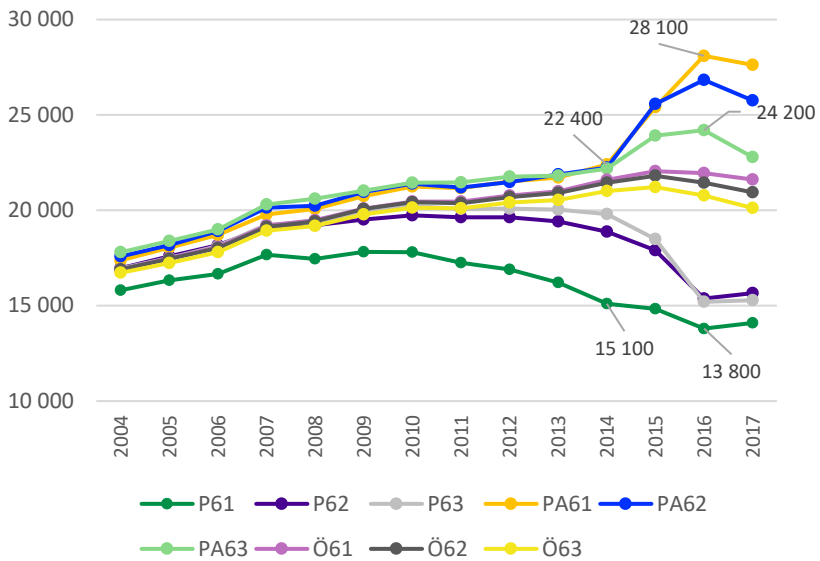
De personer som tar ut allmän pension kombinerat med arbete har relativt höga disponibla inkomster, i alla fall högre inkomster än

³² När gruppen som tog ut pension 2015 studeras är det möjligt att följa dessa personer i statistiken två år framåt till 2017.

övriga som inte har tagit ut någon allmän pension. Året efter uttag av allmän pension stiger till och med den disponibla inkomsten kraftigt, vilket inte är fallet för några andra. Förklaringen är att personerna både arbetar och tar ut pension samtidigt. Den disponibla inkomsten för PA61 året efter uttag av pension uppgick till 28 100 kronor per månad, medan motsvarande siffra för P61 var 13 800 kronor. Det motsvarar en skillnad på mer än 100 procent. För PA61-63 i genomsnitt verkar i alla fall inte en dålig ekonomisk situation vara skäl för ett tidigt uttag.

Figur 5 **Disponibel inkomst per månad för inflödet av ålderspensionärer 2015***

Medianvärde 2004–2017, i 2017 års allmänna prisnivå

År

Källa: Egna bearbetningar i LISA-databasen.

Eftersom P61 utmärker sig från de andra visor i tabell 7 inkomst-sammansättningen över tid specifikt för denna grupp. För P61 börjar andelen löneinkomst av den totala inkomsten³³ att minska redan fem år innan första uttag av allmän pension. Samtidigt börjar andelen ersättningar från arbetslöshet, sjukdom, tjänste- och privata pensionsinkomster att öka. Av olika anledningar börjar personer inom denna grupp att helt eller delvis lämna arbetslivet under åren innan uttag av allmän pension. Ungefär 45 procent av personerna i P61 hade inte någon löneinkomst alls året innan det tidiga uttaget (visas ej i tabell). Bland dem utan löneinkomst hade 14 procentenheter inkomst av näringsverksamhet. Egenföretagare är överrepresenterade i gruppen P61-63 (se tabell 10 och 11).

Tabell 7 Inkomst-sammansättning P61, inflöde 2015. År 2010–2017

	Procent								
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	
Lön	70	69	65	59	51	19	0	1	
Allmän pension	0	0	0	0	0	42	63	62	
Arbetslöshet*	7	7	8	9	10	5	0	0	
Sjukpenning	4	4	4	6	6	3	1	1	
Sjukersättning	10	9	10	10	11	8	7	7	
Tjänstepension	2	3	4	6	10	16	22	22	
Privat pension	3	4	5	6	8	5	5	5	
Övrigt	4	4	4	4	4	2	2	2	
Summa	100	100	100	100	100	100	100	100	

Anm. * Arbetslöshetsersättning och aktivitetsstöd.

Källa: Egna bearbetningar i LISA-databasen.

Åren efter uttag av allmän pension (2016–2017) har löneinkomsterna, ersättningar vid arbetslöshet samt sjukpenning nästan försvunnit (tabell 7). Däremot består inkomsterna i genomsnitt fortfarande av 7 procent sjukersättning. Att löneinkomsten byts ut mot

³³ I den totala inkomsten ingår: Lön, allmän pension, tjänstepension, privat pension, summa inkomst föranledd av studier, föräldraförsäkring, sjukersättning, sjukpenning, rehabiliteringspenning, arbetslöshetsersättning, aktivitetsstöd, etableringsersättning, livränta, ekonomiskt bistånd, bostadsbidrag, bostadstillägg, handikappersättning och underhållsstöd.

offentliga transfereringar och andra pensionsinkomster bidrar till att den disponibla inkomster börjar sjunka åren innan det tidiga uttaget. Offentliga ersättningar och pensioner är ju vanligtvis lägre än löneinkomster.

Figur 6 visar inkomstsammansättningen, på samma sätt som tabellen ovan, i diagramform under en längre period för P61-63. Inkomstsammansättningen i hela gruppen P61-63 liknar P61, men det finns väsentliga skillnader. P61-63 har en betydligt högre löneandel och mindre andel sjukersättning året innan uttag av allmän pension. P61 har även en högre andel tjänste- och privat pension året innan allmän pension.

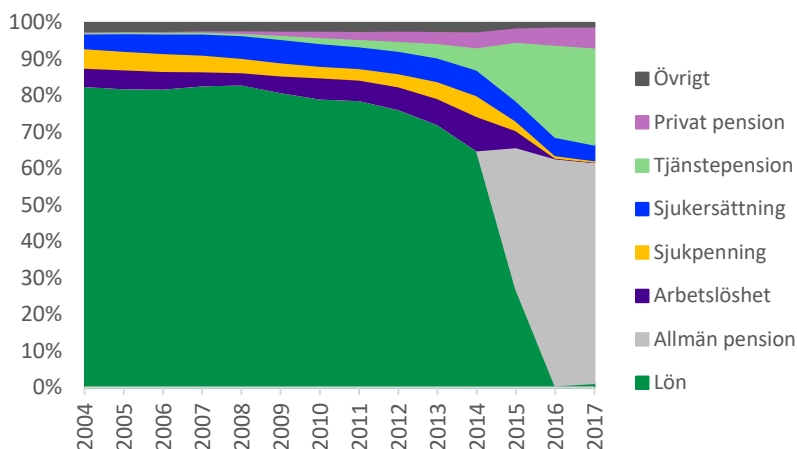
Pensionsmyndigheten har i undersökningar 2016 och 2017³⁴ frågat personer om varför de tog ut allmän pension vid 61 års ålder. Ett skäl som personerna uppgav var att man börjat arbeta deltid och ville kompensera för det inkomstbortfall som uppstått. Det fanns även 61-åringar som uppgav att de tog ut pension för att de saknade arbetsförmåga på grund av dålig hälsa men att de inte fått sjukpenning eller sjukersättning. Det verkar som att pensionsinkomsterna i dessa fall blir ett substitut för andra ersättningar, exempelvis från sjukförsäkringen.

Pensionsmyndigheten har även redovisat olika anledningar till varför personer väljer att gå i pension. Oftast är det händelser både i arbetslivet och i det privata livet som en person väger in i pensionsbeslutet. Mer än 20 procent i undersökningen uppgav att mer tid för familj och fritidsintressen var viktiga anledningar till pensioneringen. Men nästan en tredjedel angav att de tvingats ta ut den allmänna pensionen på grund av hälsoskäl, utebliven arbetslöshetsersättning, utebliven ersättning från sjukförsäkringen eller att de inte fick fortsätta sin anställning.³⁵

³⁴ Undersökningarna genomfördes genom telefonintervjuer av Pensionsmyndigheten under maj 2016 (300 intervjuer) respektive oktober 2017 (182 intervjuer). Målgruppen var alla personer som hade påbörjat uttag av allmän pension den månad de fyllde 61 år. Dessa två intervjuundersökningar är inte representativa för alla 61-åringar som tar ut allmän pension. Detta gör det svårt att veta hur vanliga olika förklaringar är till det tidiga uttaget av allmän pension.

³⁵ Pensionsmyndigheten (2018).

Figur 6 Inkomstsammansättning P61–63, inflöde 2015. År 2004–2017

Källa: Egna bearbetningar i LISA-databasen.

Personer som tar ut allmän pension och samtidigt arbetar har, som tidigare nämnts, en helt annan inkomstsammansättning (se figur 7). De har en fördelaktigare arbetsmarknads- och hälsosituation än de som tar ut allmän pension och inte arbetar. Endast någon procent av totalinkomsten kommer från sjukersättning och fram till uttag av allmän pension består över 90 procent av totalinkomsten av löneinkomst. Som jämförelse består bland övriga (Ö61-63) i stället 70 procent av totalinkomsten av löneinkomst och 14 procent är sjukersättning.

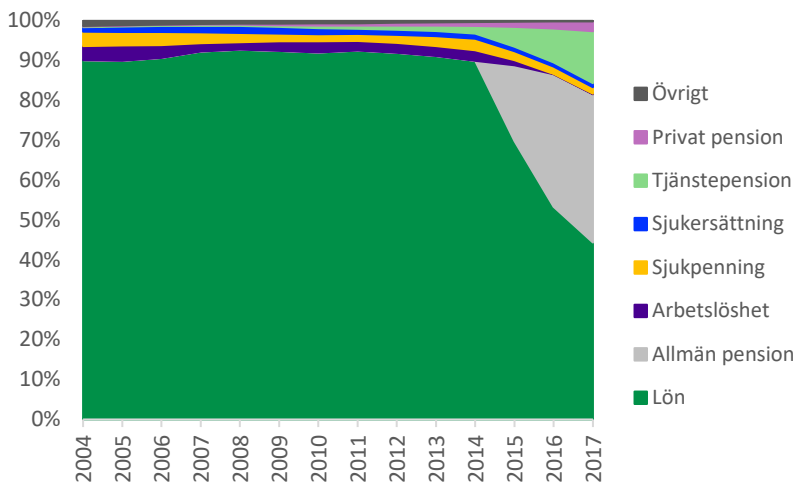
En intressant fråga är varför dessa personer (PA61-63) överhuvudtaget tar ut allmän pension i tidig ålder. Pensionsmyndighetens intervjuundersökningar kan i alla fall ge ledtrådar till svar på den frågan. Ett svar i intervjuerna är att de tar ut den allmänna pensionen för att placera pengarna själva i kapitalförsäkringar, på egna sparkonton eller i aktiefonder. Många planerar att arbeta vidare till 65-års ålder. Dessa personer går således inte i pension och lämnar arbetsmarknaden, utan tar ut den allmänna pensionen för att försöka få en bättre avkastning på pengarna på egen hand.

Tankegången är således att avkastningen på den egna placeringen ska överstiga avkastningen i de allmänna inkomst- respektive premiepensionssystemet. Vid en livslängd på 86 år visar beräkningar från Pensionsmyndigheten att den årliga värdeutvecklingen i en kapitalförsäkring behöver vara minst 7 procent för att beslutet att ta ut

pensionen vid 61 ska vara lönsamt.³⁶ Att sätta in pengarna på ett sparkonto ger inte någon speciellt hög avkastning på det uttagna pensionskapitalet, då räntan på sparkonton är låga.

En annan möjlig förklaring till det tidiga uttaget kan vara att vissa personer inte tror att de har så lång tid kvar att leva. Om man tror att tiden kvar i livet är begränsad är det ekonomiskt rationellt att vilja ta ut sin pension så fort som möjligt och säkerställa att få ut så mycket allmän pension som möjligt. Vid tidigt dödsfall kan det redan uttagna kapitalet också ärvas av en partner eller barn eller andra efterlevande i stället för att pensionskapitalet ska fördelas ut till det allmänna pensionskollektivet i form av arvsvinster³⁷.

Figur 7 Inkomstsammansättning PA61–63, inflöde 2015. År 2004–2017

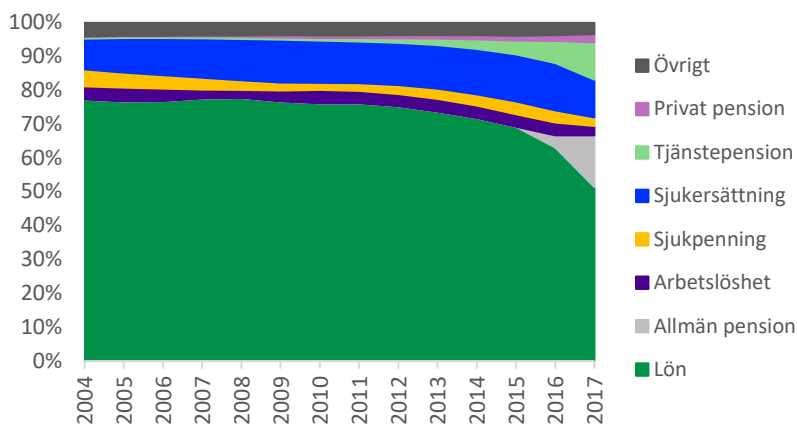

Källa: Egna bearbetningar i LISA-databasen.

³⁶ Pensionsmyndigheten (2015). Pensionsmyndigheten avråder i allmänhet från att ta ut pensionen i spekulationsyfte.

³⁷ När en person dör innebär arvsvinst att de pengar som finns kvar i pensionsförsäkringen fördelas mellan alla som har samma typ av försäkring och fortfarande lever.

Figur 8 Inkomstsammansättning Ö61–63, inflöde 2015. År 2004–2017

Källa: Egna bearbetningar i LISA-databasen.

Förmögenhet och höga kapitalinkomster kan möjliggöra en tidig ålderspensionering. En tidigare studie visar att förekomst av förmögenhet påverkar individens utbud av arbetskraft och därmed benägenhet att gå i pension.³⁸ Tyvärr finns det inte längre någon förmögenhetsstatistik att tillgå, men däremot är det möjligt att studera personers kapitalinkomster. Kapitalinkomsterna kan komma från vinst från försäljning av bostad, aktier, fonder eller från ränta på insatta pengar på ett bankkonto. Man kan också ha underskott av kapital (negativa kapitalinkomster), vilket kan uppstå om en person har utgiftsräntor för exempelvis bostadslån.

Tabell 8 visar medianvärdet för deklarerad kapitalinkomst per inkomstgrupp (decil) för de tidiga ålderspensionärerna. Många av personerna har underskott av kapital (minusbelopp), bland annat för utgiftsräntor på bostadslån. Det är inga större skillnader i kapitalinkomster mellan de tidiga ålderspensionärerna och övriga i inkomstdecil 1–9. I decil 10 har de med allmän pension betydligt högre kapitalinkomster än andra utan allmän pension. Höginkomsttagarna (inom decil 10) i P61 (391 personer) hade allra högst kapitalinkomster. Medianvärdet uppgick till 343 800 kronor. Motsvarande siffra för höginkomsttagarna för de som både tog ut allmän pension och fortsatte arbeta (PA61) var 172 750 kronor (390 personer). För

³⁸ SCB (2011).

Tidiga ålderspensionärer – vilka är de?

övriga som inte tog ut någon allmän pension var kapitalinkomsten 54 600 kronor.

Tabell 8 Kapitalinkomst efter inkomstgrupp bland allmänna ålderspensionärer i åldern 61–63 år*, inflöde 2015

Median i kronor

Decilgrupp	P61	PA61	Ö61	P61-63	PA61-63	Ö61-63
1	0	-1 100	0	0	-1 400	0
2	-2 100	-3 200	-200	-1 500	-1 900	-100
3	-1 550	-4 800	-2 100	-1 300	-2 900	-1 600
4	-2 900	-6 450	-2 800	-1 200	-4 700	-2 300
5	-2 350	-6 500	-4 100	-1 500	-6 000	-3 400
6	-600	-8 400	-5 000	-800	-7 000	-4 400
7	500	-10 200	-5 500	-800	-9 900	-4 900
8	0	-10 000	-5 700	-500	-8 350	-5 300
9	3 950	-6 800	-5 000	3 000	-4 000	-4 150
10	343 800	172 750	54 600	214 000	144 200	52 300

Anm. * Decilgrupperna bygger på disponibel inkomst 2014. Även uppgiften om kapitalinkomst är från 2014.

Källa: Egna bearbetningar i LISA-databasen.

Arbetsmarknadsanknytning bland tidiga ålderspensionärer

Det här avsnittet beskriver var någonstans på arbetsmarknaden personerna befann sig innan uttaget av allmän pension.³⁹ För många tidiga pensionärer saknas det dock uppgift om yrke, sektor och näringsgren i statistiken. En del personer har lämnat arbetsmarknaden – ibland flera år – innan allmän pension. Statistiken från LISA-databasen visar att drygt 80 procent av personerna i P61-63 i någon mån hade lön eller företagarinkomst året innan pensionsuttaget (minst 100 kronor). I gruppen PA61-63 hade dock i princip alla lön eller företagarinkomst.

Arbetsmarknadsanknytning

Precis som på arbetsmarknaden överlag finns det könsskillnader vad gäller arbetsmarknadstillhörighet bland de tidiga pensionärerna. För kvinnor PA61-63 är den största yrkesgruppen service-, omsorgs- och försäljning. Främst är dessa personer barnskötare, undersköterskor, vårdbiträden samt personliga assistenter. Kvinnor i dessa yrken har även högst sjukfrånvaro av alla yrkesgrupper.⁴⁰ Skillnader i fysisk och psykosocial arbetsmiljö är en förklaring till den variation som finns vad gäller sjukfrånvaro mellan yrken och branscher.⁴¹

³⁹ Uppgifterna om yrke, sektor och näringsgren är från året innan första uttag av allmän pension.

⁴⁰ Försäkringskassan (2018).

⁴¹ Försäkringskassan (2015). Olycksrisker och ergonomisk belastning är faktorer i den fysiska arbetsmiljön som har inverkan på hälsa och arbetsförmåga. Sådan belastning är vanlig inom arbetaryrken, till exempel inom byggbranschen. Tunga lyft och obekväma arbetsställningar är vanligt inom hälso- och sjukvården samt äldreomsorgen. Jobb med höga krav och begränsad möjlighet att påverka den egna arbetssituationen innebär också risker i form av dålig psykosocial arbetsmiljö. Personer inom vård, skola och omsorg är särskilt utsatta för påfrestande psykosocial arbetsmiljö.

Viktiga faktorer för att personer ska kunna fortsätta arbeta längre upp i åldrarna är att den fysiska och psykosociala arbetsmiljön är tillräckligt bra så att personer inte måste lämna arbetsmarknaden av dessa anledningar.

En annan vanlig grupp bland kvinnliga tidiga pensionärer är de i yrken med krav på fördjupad högskolekompetens, i huvudsak sjuksköterskor, grundskole- och förskolelärare. Dessa kvinnliga pensionärer är dock inte överrepresenterade bland de tidiga ålderspensionärerna vid en jämförelse med kvinnor som inte tar ut någon ålderspension (Ö61-63).

Bland män är det många som saknar uppgift om yrke. Men för män som både tar ut pension och fortsätter arbeta (PA61-63) är yrken inom maskinell tillverkning och transport en relativt omfattande kategori. En faktor bakom pensionsbeslutet är enligt Pensionsmyndigheten i vissa fall hälsa och en tung arbetsbelastning.⁴²

Tabell 9 Allmänna ålderspensionärer i åldern 61–63 år efter yrkesgrupp*. Inflöde 2016

Procent

	Kvinnor			Män		
	P	PA	Ö	P	PA	Ö
Chefsyrken	3	3	4	5	6	6
Yrken krav fördjupad högskolekompetens	14	21	21	8	10	13
Yrken krav högskolekompetens/motsvarande	8	7	7	10	10	10
Administration och kundtjänst	8	9	7	3	4	3
Service, omsorg och försäljning	24	35	20	5	8	6
Lantbruk, trädgård, skog och fiske	1	0	1	4	1	2
Byggverksamhet och tillverkning	1	0	1	10	12	10
Maskinell tillverkning och transport	2	2	1	8	13	8
Yrken krav kortare utbildning/introduktion	5	5	4	2	3	3
Uppgift saknas	34	18	34	45	33	39
Summa %	100	100	100	100	100	100

Anm. * Uppgift från 2015.

Källa: Egna bearbetningar i LISA-databasen.

⁴² Pensionsmyndigheten (2018).

Även tabell 10, som visar en alternativ indelning efter yrke, åskådliggör att tidiga kvinnliga pensionärer ofta har yrken inom handel, service och omsorg. För tidiga manliga pensionärer (PA61-63) är "övriga arbetare" en vanlig grupp. Även andelen småföretagare sticker ut bland män, vilket även tabell 11 visar. Den tabellen visar att 18 procent av männen i P61-63 är egenföretagare, vilket jämförelsevis är en hög andel. Dessa personer kombinerar således inkomst från näringsverksamhet med allmän pension.

Tabell 10 Allmänna ålderspensionärer i åldern 61–63 år efter yrkesbaserad socioekonomisk gruppering*. Inflowe 2016

Procent

	Kvinnor			Män		
	P	PA	Ö	P	PA	Ö
Höga tjänstemän och ledande befattningar	4	5	7	11	12	13
Kvalificerade tjänstemän	17	20	21	14	17	16
Övriga tjänstemän	17	17	15	7	7	7
Småföretagare	5	4	3	14	12	7
Lantbrukare	1	0	0	4	1	2
Handel, service omsorg	25	37	22	5	7	6
Yrkesutbildade arbetare	1	1	1	10	14	11
Övriga arbetare	11	11	8	15	25	17
Ej förvärvsarbetande	19	5	23	20	5	21
Summa %	100	100	100	100	100	100

Anm. * Uppgift från 2013. Yrkesbaserad socioekonomisk gruppering är en härledd socioekonomisk variabel som bygger på en modell som tagits fram av Eurostat för att skapa European Socioeconomic Classification (ESeC).

Källa: Egna bearbetningar i LISA-databasen.

Eftersom många tidiga kvinnliga pensionärer arbetar inom skola, vård och omsorg är det inte förvånande att drygt 4 av 10 av kvinnorna (PA) arbetar i kommunal sektor (tabell 11). Skola, vård och socialtjänst bedrivs ju i hög grad av kommunerna. Bland män PA61-63 arbetar en majoritet i privata aktiebolag.

**Tabell 11 Allmänna ålderspensionärer i åldern 61–63 år efter sektor*.
Inflöde år 2016**

Procent

	Kvinnor			Män		
	P	PA	Ö	P	PA	Ö
Statlig	3	3	5	3	5	5
Kommunal	27	41	27	3	8	8
Landsting	7	12	10	1	2	3
Privata aktiebolag	19	28	20	35	65	44
Andra företag (egenföretagare)	8	3	5	18	5	8
Övriga	7	7	7	7	9	9
Uppgift saknas	29	6	26	33	6	23
Summa %	100	100	100	100	100	100

Anm. * Uppgift från 2015.

Källa: Egna bearbetningar i LISA-databasen.

Tabell 12 visar avslutningsvis hur de tidiga pensionärerna fördelar sig efter näringsgren. Även uppgiften om näringsgren mäts året innan allmän pension. Det visar sig, i likhet med yrkestillhörigheten, att kvinnor i PA61-63 är överrepresenterade inom vård, omsorg och sociala tjänster. Männerna i PA61-63 arbetar främst i näringsgrenarna tillverkning och utvinning samt inom transport och magasinering. Enligt Pensionsmyndighetens undersökning svarade de som gick i pension innan 65 års ålder i högre grad än övriga att mindre slit-samma arbetsmiljöer, bättre arbetsmiljö respektive bättre hälsa hade påverkat åldern för när de valde att gå i pension.⁴³

⁴³ Pensionsmyndigheten (2018).

Tabell 12 Allmänna ålderspensionärer i åldern 61–63 år efter näringsgren*. Inflöde 2016

Procent

	Kvinnor			Män		
	P	PA	Ö	P	PA	Ö
Tillverkning och utvinning	6	4	4	16	16	16
Byggverksamhet	1	1	1	9	12	9
Handel	7	7	5	9	11	8
Transport och magasinering	2	3	1	6	15	7
Offentlig förvaltning och försvar	6	6	7	4	6	5
Utbildning	15	19	16	3	5	6
Vård, omsorg och sociala tjänster	25	41	27	3	7	6
Övriga branscher	18	17	17	28	26	24
Uppgift saknas	20	2	22	22	2	19
Summa %	100	100	100	100	100	100

Anm. * Uppgift från 2015.

Källa: Egna bearbetningar i LISA-databasen.

Arbetslöshet och sjukfrånvaro

I ett av de tidigare avsnitten visas att personerna som tar ut tidig allmän pension och slutat arbeta (P61-63) har en sjunkande disponibel inkomst åren innan uttag av allmän pension. Det beror delvis på en allt sämre arbetsmarknadsanknytning med arbetslöshet och sjukfrånvaro under dessa år. För P61 bestod i genomsnitt 27 procent av den totala inkomsten av ersättning från arbetslöshet och sjukförsäkring året innan allmän pension (se tabell 13). Statistik från LISA-databasen visar också att andelen som var inskrivna vid Arbetsförmedlingen i november året innan uttag av allmän pension var 12 procent för kvinnor och 17 procent för män i gruppen P61-63.

Arbetsförmedlingen tar regelbundet upp fyra särskilt utsatta grupper bland de arbetslösa, varav äldre i åldern 55–64 år är en.⁴⁴ När äldre personer blir arbetslösa är sannolikheten att de får ett nytt

⁴⁴ Arbetsförmedlingen (2018a). Arbetsförmedlingen bedömer följande fyra arbetslösa grupper som utsatta på arbetsmarknaden: personer med funktionsnedsättning, utomeuropeiskt födda/nyanlända, lågutbildade samt äldre i åldern 55–64 år.

arbete lägre jämfört med de flesta andra grupper.⁴⁵ Långvarig arbetslöshet och hälsoproblem tycks vara anledningar till att vissa väljer – eller känner sig tvungna – att gå tidigt i pension.⁴⁶

Tabell 13 visar att 28 procent av männen som tog ut tidig allmän pension och slutat arbeta var arbetslösa i minst ett halvår åren innan pension. Motsvarande siffra för kvinnor är 20 procent. Överlag har män i gruppen högre arbetslöshet än kvinnor och kvinnor högre sjukfrånvaro än män. När det gäller sjukpenning och de tidiga ålderspensionärerna så har dessa fler sjukpenningdagar innan uttag av allmän ålderspension jämfört med övriggruppen (tabell 14). Främst är det personerna i PA61-63 som i någon mån har varit sjukskrivna åren innan det tidiga uttaget (56 procent av kvinnorna och 42 procent av männen). Men andelen långtidssjukskrivna (minst 181 dagar) är högst bland kvinnor i P61-63, dvs. bland de kvinnor som gått i pension och lämnat arbetsmarknaden.

Tabell 13 Allmänna ålderspensionärer i åldern 61–63 år efter arbetslöshetshistorik. Inflöde 2016

Inskrivna dagar vid Arbetsförmedlingen 2010–2016

	Kvinnor			Män		
	P	PA	Ö	P	PA	Ö
Inga dagar	74	82	80	66	77	77
1–30 dagar	1	1	1	1	1	1
31–90 dagar	2	2	2	2	2	2
91–180 dagar	3	3	3	3	4	3
Minst 181 dagar	20	12	14	28	16	17
Summa %	100	100	100	100	100	100

Källa: Egna bearbetningar i LISA-databasen.

⁴⁵ Arbetsförmedlingen (2018b). Klevmarken (2010) studerar vilka som arbetar efter 65 års ålder och konstaterar att ett stort antal personer redan har sorterats bort från arbetsmarknaden före 65.

⁴⁶ Klevmarken (2010).

Tabell 14 Allmänna ålderspensionärer i åldern 61–63 år efter sjukskrivningshistorik. Inflöde 2016

Nettodagar med sjukpenning 2010–2016. Procent

	Kvinnor			Män		
	P	PA	Ö	P	PA	Ö
Inga dagar	49	44	57	60	58	66
1–30 dagar	14	18	13	11	14	11
31–90 dagar	11	15	10	10	11	8
91–180 dagar	8	9	6	6	7	5
Minst 181 dagar	18	14	14	13	10	10
Summa %	100	100	100	100	100	100

Källa: Egna bearbetningar i LISA-databasen.

En undersökning från Försäkringskassan av de sjukskrivnas erfarenheter av rehabiliteringskedjan visar en samvariation mellan de sjukskrivnas ålder och avslutade anställningar.⁴⁷ De sjukskrivna som är över 60 år har i större utsträckning än yngre sjukskrivna avslutat sin anställning utan att ha funnit en annan arbetsgivare. Enligt studien har flertalet av dessa gått i ålderspension vid 62–64 års ålder. Även en annan studie visar att individer med sjukskrivningshistorik har en signifikant och ökad risk att ha allmän pension innan 65 års ålder.⁴⁸

Enligt regelverken får man ha sjukersättning och samtidigt ta ut sin allmänna pension. Sjukersättning (tidigare förtidspension) är, till skillnad mot sjukpenning, en permanent förmån inom sjukförsäringen som betalas ut fram till 65 års ålder. Sjukersättningen ska kompensera det inkomstbortfall som uppstår när en persons arbetsförmåga är permanent nedsatt på grund av sjukdom eller funktionsnedsättning. Sedan 2008 är det historiskt få som har beviljats sjukersättning.

Bland kvinnor som tagit ut allmän pension tidigt (P61–63) var det 14 procent som hade sjukersättning (på hel- eller deltid). Motsvarande siffra för män var 7 procent. Andelen med sjukersättning är i alla grupper densamma både innan och efter uttag av allmän pension. Det finns rationella förklaringar till att personer tar ut allmän pension i kombination med sjukersättning. Personer med bostadstillägg (och garantipension) kan nämligen tjäna ekonomiskt på att ta

⁴⁷ Försäkringskassan (2013).⁴⁸ Andersson och Cohen Birman (2015).

ut den allmänna pensionen före 65 års ålder (se nästa avsnitt). I gruppen med bostadstillägg vid 65 års ålder är det 40 procent som haft sjukersättning vid 64 års ålder.⁴⁹

Tabell 15 Allmänna ålderspensionärer i åldern 61–63 år efter grad av sjukersättning. Inflöde 2016

Procent

	Sjukersättning	Kvinnor			Män		
		P	PA	Ö	P	PA	Ö
År 2015 (innan första uttag)	Ja, heltid	5	0	15	3	0	11
	Ja, deltid	9	6	6	4	2	3
	Nej	86	94	79	93	98	86
	Summa %	100	100	100	100	100	100
År 2016	Ja, heltid	5	0	15	3	0	11
	Ja, deltid	9	6	6	4	2	3
	Nej	86	94	79	93	98	86
	Summa %	100	100	100	100	100	100
År 2017 (efter första uttag)	Ja, heltid	5	0	15	3	0	11
	Ja, deltid	9	6	6	4	2	3
	Nej	86	94	79	93	98	86
	Summa %	100	100	100	100	100	100

Källa: Egna bearbetningar i LISA-databasen.

Studier visar också att både långvarig sjukskrivning och personer med sjukersättning har en högre dödlighet jämfört med personer utan sådana ersättningar.⁵⁰ Personer med sjukersättning har 2–3 gånger högre dödlighet än kvinnor och män utan ersättning i samma åldersgrupp.⁵¹ Vid exempelvis en obotlig cancer är det rationellt att börja ta ut sin ålderspension så tidigt som möjligt för att på så sätt maximera uttaget av sin intjänade pension. Personer med sjukersättning har dessutom relativt låga inkomster – framför allt de med garanti-ersättning – vilket kan öka sannolikheten att vilja förbättra sin ekonomiska situation genom ålderspensionering.

⁴⁹ Pensionsmyndigheten (2018).

⁵⁰ Lindholm m. fl. (2011), Wallman (2008).

⁵¹ Wallman (2008).

Vinna eller förlora på tidig allmän pension?

Det som spelar störst roll för den individuella allmänna pensionens storlek, både per månad och för det totala utbetalda belopp under pensionstiden (livstidspensionen), är hur mycket den enskilde har förvärvat arbetat under livet. Det ska dock nämnas att även arbetsrelaterade ersättningar såsom sjukpenning och arbetslöshetsersättning är pensionsgrundande, men sådana ersättningar har i princip alltid en negativ effekt på pensionen jämfört med att arbeta.

I de tre tabellerna nedan finns några beräknade exempel på pensionens storlek beroende på om uttaget sker vid 61, 63 eller 65 års ålder. Beräkningarna utgår från en ensamstående person som är född 1955 och som började ta ut sin allmänna pension 2016, dvs. vid 61 års ålder.⁵² I tabellerna finns allmän pension per månad vid 65 års ålder och total ackumulerad pension vid 85 års ålder (livstidspensionen).⁵³ Beloppen som redovisas är innan avdragen skatt. Vad utfallen skulle bli efter skatt är svårare att bedöma eftersom de allra flesta även har inkomst från tjänstepension, privat pension och eller löneinkomster.

En arbetsinkomst på 20 000 kr per månad – utan rätt till bostadstillägg – innebär att den allmänna pensionen per månad och livstidspensionen blir högre ju senare pensionsuttaget sker (tabell 16). Livstidspensionen blir 6 procent högre vid en uttagsålder vid 63 i stället för vid 61 år. Motsvarande siffra vid en uttagsålder vid 65 år är 10 procent. Om personen däremot har rätt till bostadstillägg blir utfallen annorlunda. Livstidspensionen (då inklusive bostadstillägget)

⁵² I beräkningarna antas att den framtida årliga reala lönetillväxten är 1,8 procent och att den årliga reala fondavkastningen är 3,9 procent. Den historiska löneutvecklingen har följt den genomsnittliga löneutvecklingen i samhället.

⁵³ Den genomsnittliga livslängden för de som fyllt 61 år är enligt Statistiska centralbyrån (SCB) ungefär 85 år (2016).

blir då *högre* vid ett tidigt uttag. Orsaken är att det skattefria bostadstillägget – som betalas ut från 65 års ålder – sammantaget mer än kompenserar för det tidiga uttaget.

Tabell 16 Allmän pension före skatt vid olika uttagsåldrar. Arbetsinkomst på 20 000 kr per månad

2019 års löne- och prisnivå

Uttagsålder	Per månad vid 65 år	Livstidspension*	Livstidspension* inkl. BTP
61 år	8 600	2 510 000	3 670 000
63 år	9 700	2 670 000	3 580 000
65 år	10 700	2 770 000	3 480 000
61 år, men arbetar till 63 år	8 800	2 560 000	3 700 000
61 år, men arbetar till 65 år	9 100	2 640 000	3 730 000

Anm. * Ackumulerad allmän pension fram till 85 års ålder. BTP=Bostadstillägg.

Källa: Egna beräkningar i Pensionsmyndighetens typfallsmodell.

I exemplet ovan har individen 5 400 kr per månad i bostadstillägg⁵⁴ och 1 600 kr per månad i garantipension.⁵⁵ Exakt vid vilken ålder innan 65 år som individen tjänar på tidigt uttag beror i praktiken på storleken på det individuella bostadstillägget.⁵⁶ Det ska påpekas att rätten till bostadstillägg kan ändras om man flyttar ihop med någon eller får andra ekonomiska förhållanden som förändras, exempelvis säljer en bostad. Bostadstilläggets regelverk kan även förändras över tid, vilket både kan påverka rätten till förmånen samt ersättnings storlek.

Tabell 17 visar pensionen om individen i stället hade haft en arbetsinkomst på 30 000 kr per månad. Resultaten vid denna inkomstnivå visar samma mönster som tabell 16, men det lönar sig betydligt mer ekonomiskt att skjuta upp pensionsuttaget vid denna inkomstnivå. Livstidspensionen blir 10 procent högre vid en uttagsålder på 63 i stället för 61 år. Motsvarande siffra vid en uttagsålder vid 65 år är 17 procent. Vid denna inkomstnivå får individen ingen garantipension som räknas av mot inkomstpensionen. För låginkomsttagare (tabell 16)

⁵⁴ Vid rätt till bostadstillägg antas en bostadskostnad på 6 000 kr per månad och att individen inte har någon förmögenhet alls.

⁵⁵ Dessa belopp gäller vid 65 års ålder och där uttaget påbörjades vid 61 års ålder.

⁵⁶ Storleken på bostadstillägget beror på personens och eventuellt på den sammanboendes inkomster, eventuella tillgångar och bostadskostnad.

däremot innebär den ökade inkomstrelaterade pensionen vid högre uttagsålder och mer arbete att garantipensionen samtidigt minskar.

Även i tabell 17 är det under vissa förutsättningar möjligt att få bostadstillägg. Vinsten av att ta ut den allmänna pensionen tidigt är emellertid lägre – eller ganska marginell – på grund av att bostadstilläggets storlek är lägre. Livstidspensionen (inklusive bostadstillägg) blir 1 procent högre vid en uttagsålder på 63 i stället för 61 år. Motsvarande siffra vid en uttagsålder vid 65 år i stället för vid 61 är 3 procent.

Tabell 17 Allmän pension före skatt vid olika uttagsåldrar. Arbetsinkomst på 30 000 kr per månad

2019 års löne- och prisnivå

Uttagsålder	Per månad vid 65 år	Livstidspension*	Livstidspension* inkl. BTP
61 år	10 500	3 180 000	3 940 000
63 år	12 500	3 500 000	3 910 000
65 år	14 100	3 720 000	3 840 000
61 år, men arbetar till 63 år	11 000	3 330 000	4 020 000
61 år, men arbetar till 65 år	11 600	3 490 000	4 100 000

Anm. * Ackumulerad allmän pension fram till 85 års ålder. BTP=Bostadstillägg.

Källa: Egna beräkningar i Pensionsmyndighetens typfallsmodell.

I en situation med 40 000 kr per månad lönar det sig genomgående att ta ut den allmänna pensionen senare (tabell 18). Noterbart är emellertid att en ensamstående person som gör tidigt uttag vid 61 år även med denna inkomst får bostadstillägg. Månadsbeloppet uppgår vid 65 år till 2 300 kr. Nämnas kan även att en person som tar ut den allmänna pensionen och har kvar en löneinkomst på 40 000 kr sannolikt lär hamna över brytpunkten⁵⁷ för att betala statlig inkomstskatt. I en sådan situation är det särskilt viktigt att ta hänsyn till skatteeffekterna av det tidiga uttaget.

⁵⁷ Den nedre brytpunkten för statlig inkomstskatt uppgår år 2019 till 487 600 kr (ca 40 600 kr per månad) och den övre brytpunkten ligger vid 703 000 kr (för den som är under 65 år).

Tabell 18 Allmän pension före skatt vid olika uttagsåldrar. Arbetsinkomst på 40 000 kr per månad

2019 års löne- och prisnivå

Uttagsålder	Per månad vid 65 år	Livstidspension*	Livstidspension* inkl. BTP
61 år	14 000	4 250 000	4 480 000
63 år	16 700	4 670 000	4 670 000
65 år	18 900	4 970 000	4 970 000
61 år, men arbetar till 63 år	14 600	4 440 000	4 580 000
61 år, men arbetar till 65 år	15 400	4 660 000	4 690 000

Anm. * Ackumulerad allmän pension fram till 85 års ålder. BTP=Bostadstillägg.

Källa: Egna beräkningar i Pensionsmyndighetens typfallsmodell.

I alla ovanstående beräknade exempel antas att individen lever fram till den genomsnittliga livslängden. Men i verkligheten finns det en betydande spridning i livslängd mellan personer. Om individen, allt annat lika, skulle ta hänsyn till sin egna livslängd vid valet av pensionsuttag så blir det en spekulering om att den enskildes livslängd beräknas bli kortare eller längre än den förväntade genomsnittliga livslängden i befolkningen.⁵⁸

⁵⁸ Pensionsmyndigheten (2018).

Sammanfattande resonemang och slutsatser

Trots att medellivslängden och antalet år med god hälsa har ökat bland äldre har det blivit vanligare att ta ut den allmänna pensionen tidigt. Det huvudsakliga syftet med denna rapport har varit att beskriva vilka personer det är som tar ut den allmänna pensionen tidigt, dvs. mellan 61–63 års ålder. De som enbart tar ut tjänstepension tidigt ingår inte i analysen. Förhoppningsvis kan rapporten ge några ledtrådar till varför vissa frivilligt eller ofrivilligt väljer att göra ett tidigt uttag av den allmänna pensionen. Rapporten visar även vilka grupper som kan vinna respektive förlora ekonomiskt på att ta ut den allmänna pensionen tidigt.

Överlag tar sammanboende i större utsträckning än ensamstående ut sin allmänna pension tidigt. Personer födda utanför Norden och högutbildade är däremot underrepresenterade. Nästan sex av tio av de tidiga ålderspensionärerna har lämnat arbetsmarknaden helt när de börjar ta ut sin allmänna pension. En del har lämnat arbetsmarknaden flera år innan uttaget. Framst 61-åringarna har relativt låga inkomster och har haft en ekonomisk situation som stadigt försämrats under åren innan den allmänna pensionen börjar tas ut. En del personer i denna grupp har även låga ekonomiska incitament att arbeta längre. För dem som tar ut allmän pension vid 61 år finns risk för en dålig ekonomisk situation under resten av livet. Detta gäller främst män och ensamstående kvinnor. Sammanboende kvinnor har en partner som ofta lyfter deras ekonomiska standard.

Det finns även personer som har tvingats börja ta ut den allmänna pensionen av hälso- och arbetsmarknadsskäl. Allmän pension blir ett slags substitut till arbetslöshetsersättning men även till andra social-

försäkringsersättningar, och ett komplement till privat- och tjänstepension. Ytterligare ett sätt att lämna arbetsmarknaden är via tjänstepensionen och privat pension. Åldersgränserna i dessa system är inte harmoniserade med reglerna i det allmänna ålderspensions-systemet. Tjänstepensionen kan ofta tas ut tidigare än den allmänna pensionen.

En ytterligare iakttagelse är att egenföretagare är överrepresenterade bland de tidiga ålderspensionärerna utan löneinkomst. Möjligen fungerar den allmänna pensionen som ett ekonomiskt tillskott i en osäker ekonomisk värld som företagare.

En annan iakttagelse är att personer med mycket höga inkomster som tidigt tar ut allmän pension – ungefär en av tio av de tidiga pensionärerna – har högre kapitalinkomster än höginkomsttagare i allmänhet. Har man redan väldigt höga inkomster spelar möjligen en relativt liten ekonomisk förlust vid ett tidigt uttag ingen större roll för privatekonomin. Bland dessa kan det finnas personer som har starka preferenser för fritid jämfört med att arbeta.

Även om majoriteten av de som tar ut ålderspension tidigt har lämnat arbetsmarknaden så fortsätter mer än fyra av tio tidiga ålderspensionärer att arbeta, och lämnar därmed inte arbetsmarknaden i samband med det första uttaget. Dessa personer befinner sig i en helt annan situation än de personer som tar ut pensionen och har lämnat arbetsmarknaden. Att det är möjligt att kombinera allmän pension med arbete innebär att den inbyggda mekaniken med lägre månadspension vid tidigt uttag inte har särskilt stor betydelse för dessa individer. Man fyller på sitt pensionskapital ytterligare genom mer arbete.

Personer med tidig allmän pension och som samtidigt arbetar är oftare medelinkomsttagare och har sällan sjukersättning eller andra offentliga transfereringar. Personernas ekonomiska situation förbättras också vid uttaget av allmän pension. Den allmänna pensionen blir ett tillskott till den disponibla inkomsten.

Att kombinera arbete och ett frivilligt pensionsuttag är inget egentligt problem varken för individen eller ålderspensionssystemet. Det kan dock uppstå negativa skatteeffekter för individen av att både ha löneinkomst och pension, exempelvis om individen hamnar över brytpunkten för statlig skatt. Personerna i denna grupp kommer inte att påverkas så mycket av att pensionsåldrarna börjar att höjas.

En anledning till de tidiga uttagen bland dessa personer är att man på egen hand vill placera pengarna på kapitalmarknaden i en förhoppning på bättre avkastning. Eftersom efterlevande inte ärver pensionskapitalet vid en förtidig död kan ett tidigt uttag också vara ett sätt att låta närstående ärva en del av den allmänna pensionen.

Härutöver finns det även personer som fortsätter arbeta, men som ibland går ner i arbetstid och tar ut sin allmänna pension. För kvinnor handlar det ofta om att de har yrken med hög sjukfrånvaro inom kommunal service och omsorg. Den fysiska och psykosociala arbetsmiljön spelar en roll i detta sammanhang. Det är viktigt att dessa miljöer förbättras för att undvika tidig pensionering eller att personer går ner i arbetstid alltför tidigt. Att gå ner i arbetstid och eller ta ut pensionen tidigt påverkar både den enskilda individen och samhällsekonomin. Det innebär lägre allmän pension för nästan alla medel- respektive höginkomsttagare och lägre skatteintäkter för både stat, kommuner och regioner. Arbetsgivarna har ett ansvar för att skapa en bra arbetsmiljö och goda förutsättningar för fler att arbeta längre.

En slutsats är att de som börjar ta ut sin allmänna pension tidigt är en heterogen grupp och det finns många olika anledningar till de tidiga uttagen. Det är sannolikt svårt för många att få ett helhetsgrepp på hur det tidiga uttaget påverkar pensionen, framför allt livstidspensionen. Konsekvenserna är komplexa. Risken är hög att detta viktiga beslut görs på felaktiga antaganden och förväntningar. Samtidigt handlar inte pensionsbeslutet bara om ekonomi utan även om privatlivet och arbetslivet överlag.

En andra slutsats är att många av de personer som tar ut allmän pension vid 61 års ålder och som har lämnat arbetsmarknaden har en relativt dålig ekonomisk situation. Mer än fyra av tio av dessa personer hade inga löneinkomster alls året innan pension, utan levde då på offentliga transfereringar samt på privat- och tjänstepension.

En ytterligare slutsats är att låginkomsttagare har begränsade ekonomiska incitament att arbeta längre upp i åldrarna, vilket beror på konstruktionen av garantipensionen och bostadstillägget. För en person som bedöms få ett högt bostadstillägg (från 65 års ålder) kan det löna sig att gå så tidigt som möjligt. Även personer som förväntas leva kortare än den genomsnittliga förväntade livslängden tjänar ekonomiskt på ett tidigt uttag av den allmänna pensionen.

Referenser

- Andersson, C och Cohen Birman, M (2015), *Tidig ålderspension och striktare sjukförsäkringsregler – finns det ett samband?* Ekonomisk debatt nr 2015 årgång 43.
- Arbetsförmedlingen (2018a), *Arbetsmarknadsrapport 2018*, Maj 2018.
- Arbetsförmedlingen (2018b), *Jobbchansen för inskrivna vid Arbetsförmedlingen*, Arbetsförmedlingen analys 2018:4.
- Arbetsmiljöverket (2012), *Jobba längre – vad vet vi om äldre i arbetslivet?*, Rapport 2012:10, Arbetsmiljöverket, Stockholm.
- Ds 2019:2, *Höjda åldersgränser i pensionssystemet och i andra trygghetssystem*, Socialdepartementet, Regeringskansliet.
- Försäkringskassan (2018), *Statistik avseende sjukpenning per yrke*
- Försäkringskassan (2015), *Vård och omsorg har flest nya sjukfall i Sverige*, Korta analyser 2015:1.
- Försäkringskassan (2013), "Arbetsgivares insatser i rehabiliteringskedjan, del 2, sjukskrivnas erfarenheter av de nya reglerna i sjukförsäkringen", Dnr 030061–2012, Försäkringskassan, Stockholm.
- ISF (2014), *Striktare sjukförsäkring och tidig ålderspensionering*, Rapport 2014:7, Inspektionen för socialförsäkringen, Stockholm.
- ISF (2018), *Vem får avsättningar till tjänstepension? En analys av tjänstepensionernas täckningsgrad baserad på deklarationsuppgifter*, Rapport 2018:15, Inspektionen för socialförsäkringen, Stockholm.
- Klevmarken, A (2010), *Vem arbetar efter 65 års ålder? En statistisk analys*, SOU 2010:85, En rapport från Sociala rådet, Fritzes, Stockholm.
- Laun, L och Palme, M (2019), *Kan seniorer arbeta längre?* Delegationen för senior arbetskraft, Rapport 1.

- Lindholm C, Ringbäck Weitoft G, Mittendorfer Rutz E, Kjeldgård L, Alexanderson K (2011), *Sjukskrivning och risk för förtida död bland kvinnor och män*, Karolinska institutet. ISBN 978-91-7457-382-4.
- Pensionsmyndigheten (2018), *Vem vinner och vem förlorar på uttag av allmän pension före 65 års ålder?* 2018-12-13.
- Pensionsmyndigheten (2017), *Avsaknad av tjänstepension, Hur mycket behöver man spara för att kompensera för detta?* 2017-12-04.
- Pensionsmyndigheten (2015), *Tidigt uttag av allmän pension och placering i kapitalförsäkring*, 2015-06-08.
- Pensionsmyndigheten (2012), *Arbetsgivarens attityder till äldre arbetskraft*, Pensionsmyndigheten analyserar 2012:2, Stockholm.
- Pensionsmyndigheten (2011), *Medelpensioneringsålder och utträdesålder 2010*, 2011-05-05.
- Statistiska centralbyrån (2018), *Inkomstrappport 2016 – individer och hushåll*, Ekonomisk välfärdsstatistik 2018:1.
- Statistiska centralbyrån (2011), *Om övergång från arbete till pension*, Temarapport 2011:2.
- Wallman, T (2008), *Disability Pension with Special Reference to Sick Leave Track Record, Health Effects, Health Care Utilisation and Survival: A Population-based Study*. Doktorsavhandling. Uppsala universitet.

PUBLIKATIONER

Delegationen kommer att under den tid arbetet pågår ta fram och publicera ett antal kortare skrifter som berör senior arbetskraft på olika sätt. På vår hemsida kommer vi löpande att lägga upp dessa skrifter.

HITTILLS PUBLICERADE:

Rapport 1:

Kan seniorer arbeta längre?

Rapport 2:

Att arbeta till 75 – en bra början

STATENS OFFENTLIGA
UTREDNINGAR

www.seniorarbetskraft.se

STATENS OFFENTLIGA
UTREDNINGAR

www.seniorarbetskraft.se

ISBN 978-91-985429-2-9

Omslag: Elanders Sverige AB
Bild: Agneta S Öberg